

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*Blodigt
for Førf*

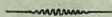
J. A. Bach:

Folkeskole og Enhedsskole

paa Frederiksberg.

- I. *Almueskole og Borgerskole Fjords Reform.*
- II. *Joakim Larsens Reform. Slomanns Reform.*
- III. *Børnearbejde og Undervisningstid.*
- IV. *Oversidningens Aarsag og Virkning.*
- V. *Den delte Grundskole.*
- VI. *Lokaladministration. Ben.*
- VII. *Joakim Larsens Procession.*
- VIII. *Skolekommisioner.*

København.

J. S. Nielsen, Nyvej 19, København V.

1908.

J. A. Bach:

Folkeskole og Enhedsskole

paa Frederiksberg.

- I. Almueskole og Borgerskole Fjords Reform.*
- II. Joakim Larsens Reform. Slomanns Reform.*
- III. Børnearbejde og Undervisningstid.*
- IV. Oversidningens Aarsag og Virkning.*
- V. Den delte Grundskole.*
- VI. Lokaladministration. Ben.*
- VII. Joakim Larsens Procession.*
- VIII. Skolekommisioner.*

København.

J. S. Nielsen, Nyvej 19, København V.

1908.

I.

Almenskoleloven af 24. April 1904, der er det første Forsøg paa at skabe Forbindelse mellem Folkeskolen og den højere Skole og derigennem Enhed i vort Skolevæsen, vakte, som naturligt var, Røre saa vel i Skoleverdenen som i de kommunale Bestyrelser.

Loven deler, som bekendt, Børneskolen i 2 Trin: *Grundskolen* (Forberedelsesskolen) indtil Barnets 11te Aar, altsaa nærmest svarende til de 4 første Klasser i Frederiksberg Kommuneskole, og *Mellemskolen* til Barnets 15de Aar. Mellemskoleundervisningen kan da fortsættes i Realundervisning med Præliminæreksamen, eller Gymnasieundervisning med Studentereksamen som Afslutning.

Mellemskolen er saaledes det egentlige Bindeled mellem Folkeskolen og den højere Skole og blev foreløbig et Tvistsens Æble imellem dem. Særlig paa Frederiksberg blussede Striden op, og Kommunalbestyrelsen stod delt og tvivlende, om Frederiksberg Skolevæsen var godt nok, eller ikke godt nok til at bære en Mellemskole. Havde den ikke i et Decennium bevilget Skolevæsenet et rundeligt Budget, bygget tidssvarende Skoler og bevilget Lønninger, bedre end nogen anden Steds? Havde den ikke en saa anerkendt Skolemand som Joa-

kim Larsen, der havde staaet i Spidsen for Skolevæsenet lige siden Fjords Dage, Skaberens af det Fundament, hvorpaa Skoleordningen i alt væsentligt hviler den Dag i Dag? Med nogen Ret kunde den slaa sig for sit Bryst og sige: Er vort Skolevæsen ikke det bedste i Landet, saa er det sandelig ikke Kommunalbestyrelsens Skyld! Saa maa Fejlen ligge anden Steds: hos Skolekommissionen, hos Lokalbestyrelsen og ned efter.

Hvorledes stod da Frederiksberg Skolevæsen med dets Grundskole, dets pædagogiske og administrative Ledelse overfor den nye Situation, som paa ingen Maade kom bag paa det, som Juleaften paa Kællingen?

Paa de følgende Blade vil vi forsøge at besvare disse Spørgsmaal i et beskedent Supplement til de officielle Beretninger om Frederiksberg Skolevæsens Tilstand.

Omtrent samtidig omdannede J. Holbech Københavns og N. J. Fjord Frederiksberg kommunale Skolevæsen. Det blev i begge Tilfælde et betydningsfuldt Led i det snart hundredeaarige Arbejde paa at sammen-smelte den oprindelige Almueskole med de forskellige Former af Borgerskoler til en fælles Folkeskole. Begges Løsninger af denne Opgave bar og bærer endnu, til ikke særlig Hæder for de to Mænds Efterfølgere, Skillelinjen mellem de oprindelige Bestanddele. Holbech satte et lille Pengeskel mellem Friskolen, der ikke har Skolepenge, og Betalingsskolen, som opkræver 1 Kr. om Maaneden; men Skoleplanen, Undervisningstiden og Lærerkrafterne var ens. Fjord satte Skellet i Undervisningsplanen og Undervisningstiden: Heldagsundervisning og Halvdagsundervisning, idet de 3 næst yngste Klasser i Heldags-skolen fik 10 Timers Undervisning mere ugentlig end i

Halvdagsskolen. Skellet ligger altsaa i selve *Grundskolen*.

Begge Skel var satte for den honnerte Ambitions Skyld, og det har sikkert ikke været de to praktiske og fremsynte Skolemænds Mening, at de skulde vogtes som Helligdomme og bevares til Tidernes Ende. Men det er Sagn fra gamle Dage, at dem, der mest pietetsfuldt bygger de gamle Profeters Grave, de er nidkærest i at nedslaa de nye Profeter, som vil reformere i de gamles Aand. Derfor vil ledende Skolemænd i København som paa Frederiksberg nok gaa ind paa andre Forandringer, men ikke paa at slette Skellene.

— Smaareformer har der selvfølgelig været fra Tid til anden, og deres Betydning bør aldeles ikke underkendes. I Fjords Tid skulde Verden frelses ved Tegning som sidenhen ved Sløjd, Gymnastik, ja endog ved lodret Skrift. Halvdagsdrengene havde 3 Timers ugentlig Tegneundervisning; den ene blev lagt til Geografi og Historie, og i Datidens forældede Tegneundervisning savnedes den sikkert ikke. Danmarks Geografi læstes oprindelig kun i 2den og 6te Klasse. Naar man ved, hvor lidt Børn i 2den Klasse, navnlig tarveligt begavede, lærer, vil man forstaa, at Børn, der gik ud af Skolen forinden 6te Klasse — og det var mange — var saa uvidende paa dette Punkt som dem, der aldrig havde gaaet i Skole. Omsider blev dette erkendt og rettet. Mærkeligt var det i og for sig ikke, at der fandtes saadanne Mangler ved Undervisningsplanen. Fjord var væsentlig kun Organisator. Det var den unge Joakim Larsen, der, selvfølgelig uden noget egentligt Erfaringsgrundlag, udarbejdede Undervisningsplanen, der beskedent kaldte sig *foreløbig*, men dog bestod i mange, mange Aar. —

Men vi lader de nævnte og lignende Reformere ligge, og vender os til det store Spørgsmaal: **Over-**

sidningen, som bevirkede, at 25—40*) pCt. af Børnene, henholdsvis i Hel- og Halvdagsskolen, ikke naaede gennem de normerede 6 Klasser, men udskreves fra 4de eller 5te Klasserne.

Det er derigennem, at Skellet mellem Almueskole og Borgerskole har vist sig i en saa uddybet Skikkelse, at det varsler Fald for et Aarhundreds Virke.

*) Ifølge Skeledirektørens Beretning for 1907 var Forholdet ved det da afsluttede Skoleaar: 11.8 og 48 pCt. Dette Forhold er dog forrykket i Halvdagsskolernes Disfavør, idet Heldagsskolernes Afgangsklasser har adskillige Elever fra Halvdagskolerne.

II.

Naar saaledes langtfra alle Børn naaede gennem Skolens normerede 6 Klasser, laa det lige for at slutte: *enten* er Undervisningsplanen *eller* Gennemførelsen af den utilfredsstillende.

Gennemførelsen beror jo væsentlig paa Lokaladministrationen og de enkelte Læreres og Lærerinders Arbejde. Man søgte foreløbig Fejlen det sidste Sted, og paa de aarlige Lærermøder blev det uheldige Forhold draget frem Gang paa Gang; paa *Administrationens* mulige Andel tænkte man derimod ikke. Der skabtes efterhaanden offentlig Mening for, at intet Barn maa sidde over mere end een Gang i hver Klasse. Men da dette alligevel ikke i mærkelig Grad bedrede Forholdet, skred man i Efteraaret 1891 til en Revision af Læseplanen. Saavidt vides, var det efter Skoledirektørens Initiativ, at denne Reform fandt Sted, og vi vil da kalde den *Joakim Larsens Reform*.

Den inddeler Skolens 6 Klasser i 3 Trin med 2 Klasser i hvert. I Virkeligheden er det dog en Todeling: de 4 yngste Klasser, Grundskolen, med en afsluttende Lavmaalsundervisning, og de 2 ældste Klasser med en udvidet Repetitionsundervisning.

Reformen afskaffede saaledes ikke Oversidningen, men legaliserede den; den ophævede ikke det abnorme, men gjorde det til Norm. Saaledes kan man jo afpasse Principperne efter de Omstændigheder, man anerkender som Livets Vilkaar.

Den egentlige Forandring var, at Undervisningsstoffet nu blev ordnet *koncentrisk* 3: at hele Stoffet, f. Eks. Historien, Geografien, Katekismen blev, i mindre Omfang, gennemgaaet i de 4 Klasser. De Børn, som ved Udskrivning fra 4de Klasse maatte nøjes med en tarvelig Almueundervisning, fik dog altsaa lidt at høre om Danmark efter Kristian den Fjerdes Tid og om de fremmede Verdensdele.

Dybere greb Reformen ikke ind i det store Spørgsmaal om Oversidningen. Den var, som det meste af Reformen siden Fjords Tid, en Papirreform med Papirreformens sædvanlige Forløb: der tales og skrives, indhentes Erklæringer fra Forsamlinger og Udvalg, og Enden paa Sagen, naar alt er hørt, er den, at man bliver omtrent ved det gamle.

Medens man saaledes paa Frederiksberg delte Skolen paa tværs, foresloges det i København at dele den paa langs i to, en for de begavede Børn, som skulde samles i en A-Række af Klasser, — og en anden, B-Rækken, for de mindre begavede.

Men enten man tager det paa langs eller tværs, er det en Revne i Folkeskolen mellem dens to oprindelige Bestanddele. Den Frederiksbergske Tværdeling kunde synes at bevare Enheden, idet Borgerskoleklasserne fremtræder som Udvidelse af Almuetrinnet; men saa længe selve Grundskolen er delt i en *Hel- og Halvdags-skole*, er Enheden illusorisk.

Den næste Reformperiode, som det hedder i de officielle Beretninger, begyndte med Emil Slomanns Indtræden i Skolekommissionen, og sandt er det, at der gennemførtes en tidssvarende Lønningsreform; men iøvrigt turde denne Periode være den mørkeste i Frederiksberg Skolevæsens Historie.

Slomanns Skolereform gav „Realier og Anskuelsesundervisning en fyldigere Behandling,“ hedder det i Be-

retningen. Den gjorde et lille Skridt i Retning af at udjævne Skellet i Grundskolen, idet Halvdagsskolens 2den, 3dje og 4de Klasse fik 3 Timers ugentlig Tillæg, altsaa 27 Timer mod Heldagsskolens 34 Timer. Den gjorde for Halvdagsskolens Vedkommende det lille Skridt ud over den rene Almueundervisning, at den indførte Naturhistorie. Dertil fik Overtrinnet, 5te og 6te Klasse, baade i Hel- og Halvdagsskolen, 30 Timer. Sløjd og udvidet Undervisning i Naturkundskab kom til. Paa Papiret var da Frederiksberg Skolevæsen gaaet et mægtigt Skridt fremad. Men Slomanns Reform var — vi kunde fristes til at sige desværre — mere end en Papirreform som Joakim Larsens. Vi sigter ikke til dens Kostbarhed — thi Papirreformer skrives ofte paa dyrt Papir —; men vi sigter til, at den gjorde Skoleordning og Arbejdsvilkaar endnu slettere, end de var i Forvejen, og derfor ikke naaede sin Hensigt at hæve Undervisningen. Den ulige Skoletid: tre Dage om Ugen 4 Timer, tre Dage 5 Timer, bragte noget vilkaarligt og uroligt over den hele Ordning.

For Forældre og Børn blev det jo næsten, som Børnene nu regelmæssig „sad efter“ 3 Gange om Ugen; men det havde ogsaa endnu andre og større Ulemper. Det vanskeliggjorde bl. a. at lægge Timeplaner og førte derved endnu længere bort fra *Klasselærersystemet* og gjorde Reformens Indflydelse paa Oversidningen = 0 ligesom Joakim Larsens Reform. Dertil kom en Faktor, som Skolen kun i ringe Grad har haft Indflydelse paa, og som man ved denne Reform ikke tænkte stort paa, nemlig det erhvervsmæssige *Børnearbejde*.

III.

Den, der har set de næringsdrivende Børn synke sammen med Hovedet paa Bordet, for, naar de vækkes, at vaagne op med forvildede Øjne og Vandet løbende ud af Mundvigene, vil have et levende Indtryk af, at udvidet Skoletid uden tilsvarende Indskrænkning i anden Arbejdstid er et tvivlsomt Gode; thi vistnok er 1 Time 1 Time, Tiden er lige lang, men ikke lige nyttig.

Børnearbejdet er i de senere Aar saa stærkt fremme i offentlig Forhandling, at her kun skal fremhæves, hvad den offentlige Diskussion oftest glemmer, og som dog er af væsentlig Betydning for disse Børns Udvikling og derigennem for deres Modtagelighed for Skolens Undervisning. Det er dette, at de ikke blot overanstreges, men at deres Sind og Tanke tvinges i en ensidig Penge- og Nytteretning, noget, som ikke blot berøver dem al Interesse for Skolens Undervisning, men ogsaa virker uheldigt paa deres Karakter.

Der er hos dem som en umiddelbar Følelse af, at de sker Uret, den Uret, at de ikke faar Lov at være Børn, den Stund de har Barnets Alder. Man paa-lægger dem i Skolen alle Barnets Pligter; men udenfor Skolen nægter man dem Barnets Rettigheder og Friheder.

Efter en anstrengende Formiddag, hvor de om Sommeren bliver opløste af Varme, om Vinteren blaafrøse og forblæste, er det en ringe Velgerning at skrive dem

en Timeplan, hvorefter de i 5 Timer kan sætte sig paa Skolebænken og lære Katekisme, Fysik o. s. v.

De er ofte ret vanskelige for de andre Børn at omgaas og er ude af Stand til anden Leg end Spil om Penge eller i det mindste om Knapper. Kommer hertil den ved Oversidning, Flytning og Omflytning idelige Skiften Lærer og Klassekammerater, vil man forstaa, at disse Børns Forhold til Skolen og dens Arbejde er præget af dyb Ulyst, for ikke at sige Uvilje.

Hvad Skolen kan gøre af virksomt overfor Børnearbejdet, er dette ene at indføre **Formiddagsundervisning** for alle Børn over 12 Aar \circ : 5te, 6te og Konfirmandklasser. Om der i 4de Klasserne findes Børn over 11—12 Aar, bliver et Spørgsmaal om Oversidningen; men til denne og Lokaladministrationens mulige Fejl desangaaende vil vi senere komme tilbage.

Her kun et Par Ord om Muligheden af med de nuværende Lokaler og den delte Grundskole (Heldagsklasserne) at gennemføre Formiddagsundervisning i det nævnte Omfang.

Ifølge Beretning af 1907 var her 264 Klasser, nemlig 88 Heldagsklasser og 176 Halvdagsklasser, af hvilke 90*) tilhørte Grundskolen, Konfirmandklasserne og 86 Overtrinnet. Sætter vi disse sidste til Formiddagsskole, behøves:

om Formiddagen $86 + 88 = 174$ Lokaler, om Eftermiddagen $90 +$ Heldagsklassernes Eftermiddagslokaler, der mindst udgør 44, højst 88 — altsaa om Eftermiddagen 132 eller højst 178 Lokaler. Heri er ikke medregnet Hjælpeklasserne, som kan sættes til 4, og Mellemskoleklasserne, som udgør 9. Men da der ha-

*) Deriblandt vistnok 4 Konfirmandklasser.

ves 196 Lokaler, er Opgaven mulig, selv med Bibeholdelse af Heldagsklasser.

Dersom man gennem Formiddagsundervisning for Børn over 12 Aar begrændsede det erhvervsmæssige Børnearbejdes ødelæggende Indflydelse paa Skolens Arbejde, saa stiller Spørgsmaalet om Oversidning sig ulige simplere. Spørgsmaalet er da bragt saa vidt indenfor Skolens eget Omraade, at denne vil være i Stand til at forsøge en virkelig Løsning.

IV.

Hvorfor bliver et Barn Oversidder? Jo, af Mangel paa Kundskab og Modenhed. Og hvorfor mangler det tilstrækkelig Kundskab og Modenhed? Navnlig paa Grund af ringe Begavelse. Saaledes lyder vel omtrent Motiveringen.

Betragtningen er grundfalsk.

Den forskellige Begavelse har ikke, og bør ikke have Indflydelse paa Oprykningen. Naar undtages de faa Børn, som staar saa nær det abnorme, at de maa have særlig Undervisning (Hjælpeklasser), er Hensynet til Begavelsen ved Oprykning simpelthen en Utilbørlighed. Vi gad da ogsaa se den Lærer, der vilde vove at paastaa, at vore 6 Klasser er indrettede paa kun at kunne gennemgaas af begavede Børn; at den Oplysning, som vor Kommuneskole har stillet som Maal, ikke skulde kunne opnaas af andre end begavede Børn! En Deling af Børn efter Begavelse vilde da heller ikke falde en Privatskolebestyrer ind. Ikke blot den moralske Indflydelse af en saadan autoritær Forhaandskendelse vilde være uheldig; men Forældrenes Indsigelse vilde sikkert ogsaa forhindre det. I de lærde Skoler er man jo ikke ukendt med Følgerne af en *antagen* Deling paa dette Grundlag, idet de studerende Klasser har følt sig som vordende Herrer i Aandernes Rige og betragtet Realisterne som lavpandede Filistre.

Er der end fremkommet Forsøg indenfor Kommuneskolerne paa at lave Finklasser og Almueklasser ved

at slaa Oversiddere fra parallelle Klasser sammen, saa turde saadanne Forsøg have ret enstemmig Dom for at være Misgreb.

Forskellen i Begavelse stiller intet Problem ud over det rent metodiske, kan i hvert Fald ikke gøre det paa anden Maade i Folkeskolen end i en hvilken som helst Skole i hele Verden.

Nej Oversidningen har en ganske anden Aarsag.

Det nytter jo ikke med humane og demokratiske Talemaader at ville skjule, at der er en Almue. Blandt voksne Mennesker kan man vel sige, at Almuen begynder, hvor de aandelige og almene Interesser hører op, uanset Stand og Livsvilkaar. Men medens velstillede Almuefolks Børn i Regelen ikke vokser op under Almuebarnets Vilkaar, idet de let faar Kammerater fra bedre Hjem, er dette næsten altid Tilfældet med Børn af fattige Forældre, hvis Erhverv falder udenfor Hjemmet. Saadanne Forældre har kun liden Tid og Lyst til at tale med Børnene ud over det nødvendige, og selv om Hjemmet iøvrigt er et godt Hjem, vokser Børnene op uden synderlig Udvikling. De møder i Skolen saa begrebsfattige, at de end ikke kan tælle til fem, endsige til ti, deres Erfaringsomraade er saa begrændset og deres Ordforraad saa fattigt, at de har vanskeligt ved at opfatte og besvare ganske enkle Spørgsmaal, som f. Eks. hvor mange Brødre og Søstre de har, eller hvad deres Far bestiller.

En Klasse, som udelukkende bestod af Almuebørn, vilde være en særdeles tung Klasse at arbejde med. Hvad der hjælper, er de mere opvakte. Omgangen med opvakte Kammerater turde i 6—7 Aars Alderen være af langt større Betydning for et Barns Udvikling end Skolens Undervisning.

Lader man nu de tarveligste — og det vil jo særlig være de mindst begavede — blive Oversiddere,

saa kommer de i nye Omgivelser og vil sandsynligvis blive Oversiddere efter 2 Aars Forløb o. s. fr. De naar ikke ud over Grundskolen, Almuetrinnet, og skifter stadig Kammerater og Lærere, hvorved de taber al Interesse for Skolen. Man indvende ikke, at de jo har 3 à 400 Kammerater paa Legepladsen; thi de holder sig i Leg og Omgang næsten udelukkende til deres Klassekammerater.

Hvad der i alle Tilfælde gaar tabt ved Oversidning, er den Samstemthed, som er af saa stor Betydning saavel for Undervisningen som for Overholdelsen af Orden og god Opførsel, og som det koster adskilligt af Tid og Arbejde at skaffe tilveje i en sammenbragt Klasse. Den Udtalelse, man hyppigst hører fra Lærere om de nye Klasser efter nyt Skoleaars Begyndelse, er da ogsaa: Jeg havde hellere beholdt mine egne Oversiddere!

Naar vi i det foregaaende kun har nævnt de to Hovedonder: Børnearbejde og Hjemmenes mangelfulde opdragende Indflydelse, de to Hovedaarsager til Oversidning, saa er det ikke, fordi der ikke er andre Aarsager. Vi nævner de idelige Flytninger fra Klasse til Klasse, fra Skole til Skole. Disse Omflytninger kan, naar Uheld være skal, faa et saadant Omfang, at de i deres Virkninger kan sidestilles med Oversidning.

Vi nærmer os her, hvad vi forlængst i det foregaaende har betegnet som *Administrationens* mulige Fejl, f. Eks. en lidt for stor Imødekommen af Ønsker om Børns Flytning fra Klasse til Klasse. Men blev **Oversidningen forbudt** og ethvert Hensyn til Børnearbejdet nægtet gennem *Formiddagsundervisning* for alle Klasser over Grundskolen, saa vilde sikkert de nævnte Smaaaarsager, for saa vidt de beror paa Administrationen og ikke paa Forældrenes Flytning, falde bort af sig selv. Det er saaledes egentlig ikke dette, vi har sigtet til med

Administrationens Fejl. Nej det er Tilsidesættelsen af **Klasselærersystemet**. Det er her, vi tror, at Lokaladministrationen har syndet, mere end den i Følge Forholdene var nødt til. Naar f. Eks. en Lærer i 25 Aar kun kan faa Lejlighed til at føre 2 Klasser op, saa er Klasselærersystemet ikke langt fra at være en Saga blot, saa har det mistet sin pædagogiske Betydning og er ikke andet end Hale til den rent ydre Administration, at føre Dagbog og Lister og registrere Fejl ved Orden og Opførsel.

Kun et Par Ord om det egentlige Klasselærersystems Betydning. Det siger sig selv, at det er ulige lettere at føre et virksomt Tilsyn med Klassens Skolegang, Opførsel og Flid, naar man har haft Børnene fra første Færd og kender dem nøje. Men det har ogsaa sin store Betydning for Undervisningen. Ikke blot, som før omtalt, spares der Tid for Læreren, naar han straks fra Skoleaarets Begyndelse kender sine Børn; men for Børnene, navnlig jo mindre de er, falder det ulige lettere at følge en Lærers Undervisning, som *de* kender. De smaa Forskelle i Maaden at undervise paa, som voksne Mennesker knap kan opdage, de er store for Børnene. Der er derfor heller ingen Tvivl om blandt erfarne Lærere, at idelig Skiften Lærer er skadelig for Børnenes Fremgang, ja for svagt begavede næsten ødelæggende. Selv i gode Klasser er det et utaknemmeligt Arbejde i sidste Skoleaar at skulle afslutte Undervisningen i et Fag, som har skiftet Lærer omtrent hvert Aar.

Nu vil man maaske spørge: Foreligger der Erfaringer for, hvorledes en Klasse, der holdes sammen fra 1ste til 6te Klasse, kommer til at se ud. Vi kan herpaa svare et bestemt Ja. Der foreligger Erfaringer for, at en saadan Klasse kan bibringes den Oplysning, Skolen har sat sig som Maal, og at det kan ske, uden

at de begavede Børn forsinkes. Frygten for, at de begavede Børn skal lide under at gaa i Klasse med mindre begavede, er ikke blot overdreven, men ugrundet. Det er saa vist ikke for dem, man behøver at udtænke sindrige Metoder, Anskuelsesmidler og alt det dør; de lærer nok, hvad de skal, blot det gennemgaas. Ulemperne ved den stadig forandrede Sammensætning af en Klasse er langt større end den, der følger af, at Børnene ikke er lige dygtige.

Hvad der ligesom Børnearbejdet griber forstyrrende ind i Undervisningen i de ældre Klasser, om ikke i samme Grad, saa dog med lignende Virkning, er Konfirmationsforberedelsen. Den bringer Løshed ind i Forholdet til Skolen, og der spores ret hyppigt hos Konfirmanderne en lignende Ulyst og Ligegyldighed som hos de arbejdende Børn.

Følgende Uddrag af ministerielle Skrivelser, som paa given Foranledning cirkulerede ved Skolerne — vistnok fremkaldt ved udtalt Misfornøjelse med, at Konfirmanderne gik til Præsten i Stedet for at møde til Skolens Eksamen — giver en Forestilling om dette Forhold.

„Min. Skr. af 7. Marts 1893 udtaler, „at det efter Lovgivningen og Forholdets Beskaffenhed i Almindelighed maa være overladt til Præsten at bestemme Forberedelsestidens Længde og Forberedelsens Fordeling paa et længere Tidsrum, eftersom han anser det nødvendigt for Børnenes tilbørlige Undervisning,“

og Min. Skr. af 11. Januar 1895, „at Skolerne ikke have noget Krav paa, at der ved Fastsættelsen af Tiden for Konfirmationsforberedelsen tages Hensyn til Skoleundervisningens Tarv.“

Endvidere at Min. Skr. af 20. December 1898 og 6. April 1903 ikke finder noget at erindre imod, at

Konfirmationsforberedelsens Varighed sættes til et Aar.“

Som man vil se, bliver Forholdet mellem Præsten og Skolen omtrent som i den gamle Bondevise, der i diskret Gengivelse siger om Præsten: Fræke vil han ikke, ham skal Degnen slikke.

En senere Min. Skr. har bedret Forholdet, men tilfredsstillende er det ikke endnu.

Vi tror at kunne antyde de Reforme, der særlig tiltrænges, i følgende Punkter:

- I. Formiddagsundervisning for alle Klasser over Grundskolen.
 - II. Oversidning afskaffes.
 - III. Klasselærersystemet gennemføres i størst mulig Udstrækning.
Dertil bør vistnok endnu føjes
 - IV. Grundskolens Enhed gennemføres (Heldagsklasserne ophæves).
-

V.

Som før omtalt, er Skellet i Grundskolen dyrebart for vore ledende Skolemænd, og de har hidtil sejrrigt afslaaet alle Angreb paa Heldagsundervisningen. Et Par Ord om denne Undervisning turde derfor være paa sin Plads.

Heldagsundervisningen, med den delte Undervisningstid, er et udelukkende Frederiksbergsk Fænomen, uden Sidedestykke i Danmarks Riges Skolevæsen. Da Mellem-skoleklasserne var til Forhandling, syntes alle enige om det forkastelige i delt Skoletid; men er det forkasteligt for Børn fra 11—15 Aar, maa det vel ogsaa være det for Børn fra 8—11 Aar. Endda tør vel gøres gældende, navnlig for 2den Klassernes Vedkommende, 8 Aars Børnene, at udnyttes deres 6 Timers Skoledag intensivt, betyder det Overanstrengelse, og kan man ikke helt udnytte den, ja saa er den for lang. At det frembyder adskillig administrativ Vanskelighed at have Hel- og Halvdagsklasser ved samme Skole, turde være umiddelbart indlysende. Om den økonomiske Side følgende: I Begyndelsen var Skoletiden 8—12 og 2—4 o: 1 Heldagsklasse brugte samme Lokale som 2 Halvdagsklasser. Da Kommunalbestyrelsens daværende Formand, Højesteretssagfører Asmussen, i sin Tid rejste Spørgsmaalet om Besparelser ved Skolevæsenet, forandredes Eftermiddags-Skoletiden til 1—3 og 3—5, hvorved 2 Heldagsklasser kunde nøjes med 1 Eftermiddagslokale. Forholdet er da nu: 2 Heldagsklasser bruger samme

Lokale som 3 Halvdagsklasser. De nuværende 88 Heldagsklasser bruger saaledes, foruden 88 Lokaler om Formiddagen, 44 om Eftermiddagen. Med 30 Børn i en Klasse giver 44 Lokaler Plads til 44×30 eller ca. 1300 Børn, omtrent saa mange som i vor største Skole. Gjorde man de 88 Heldagsklasser med 34 Timer til Halvdagsklasser med 27 Timer, blev Besparelsen $7 \times 88 = 616$ Timer ugentlig, svarende til 17 Læreres eller 21 Lærerinders Timetal.

Heldagsundervisningen, *Skellet i Grundskolen*, koster Kommunen mange Tusind Kroner om Aaret.

Hvad giver da Heldagsundervisningen til Gengæld? Dens Forsvarere vil sagtens pege paa Statistiken over Børn, udskrevne ved Slutningen af den skolepligtige Alder, og understrege, at Heldagsskolen fører flere pCt. gennem alle Skolens Klasser.

Næst at bemærke, som foran, at Statistiken i Skoledirektørens Beretning forrykker Forholdet, idet Halvdagskolens Kontingent til Afgangsklasserne helt eller delvis er regnet til Heldagsskolen, skal vi villigt indrømme, at Heldagsskolen altid har staaet bedre end Halvdagskolen i nævnte Henseende. Men skyldes dette Heldagsundervisningen? Man maa her tage i Betragtning, at den overvejende Del af Almuebørn gaar i Halvdagskolen, et Forhold, der yderligere understreges ved, at Heldagsskolen, der ikke mulkterer i Grundskolen, udskriver til Halvdagsskolen de Børn, som skal paa Mulktlisten, samt Skulkere. Vi vover at paastaa, at det er Forskellen i „Materiale“ og ikke i Undervisning, der er Aarsag til det nævnte Forhold. For de mindre flinke Elevers Vedkommende, dem, der konfirmeres fra 4de og 5te Klasse, faar da Paastand staa imod Paastand; vi har ikke Materiale til en Undersøgelse, som her vilde paakræves for at skaffe Beviser.

Men lad os da se paa de flinke Elever! Her la-

der en Sammenligning sig forholdsvis let anstille; thi fra Hel- og Halvdagsskoler mødes disse Børn i *Afgangsklasserne*, *Mellemskoleklasserne* og de nye *Præliminærklasser*. Er det Tilfældet, at Halvdagsskolens Kontingent er mindre vel funderet, ringere undervist end Heldagskolens? Dette maa være det afgørende, naar Heldagsundervisningens Overlegenhed skal godtgøres, og her vil en Undersøgelse let kunne iværksættes.

Paa Grundlag af vore Erfaringer, der ganske vist ikke er mange, vover vi at paastaa, at Halvdagsskolens flinke Børn er lige saa vel underviste som Heldagskolens.

VI.

I Ledelsen af en Skole paa 800—1400 Elever vil det selvfølgelig være ulige lettere at paapege Fejl og Mangler, end at vise, hvorledes de kan undgaas.

Vi betragter det heller ikke hverken som et Rov eller en Bedrift at paavise Fejl og Mangler, hvad enten pædagogiske eller administrative, ved Ledelsen af vore Skoler.

En af de administrative Forretninger, som griber stærkest ind i Skolens Arbejde, er Udarbejdelsen af Aarets Timeplaner. Dersom det var muligt at lægge Normalplaner, vilde dette, trods alle ydre Omskiftelser, give Skolens Arbejde en Ro og Fasthed af den største Betydning for dens Formaal.

Men dette lader sig ikke helt gennemføre. Ikke blot har de forskellige Klasser ulige lang Undervisningstid; men Undervisningen i de forskellige Fag veksler i Timetal fra Klasse til Klasse, og de særlige Fagundervisningslokaler (Gymnastik-, Sløjd-, Tegne- og Sangsal) er bestemmende for Fagtimernes Beliggenhed. Kommer saa hertil Hensyn til den og den, saa vil det let ses, at Udarbejdelsen har sine Vanskeligheder, der væsentlig udelukker andre pædagogiske Hensyn end dem, Undervisningsplanen ligefrem foreskriver.

En Ulempe er det selvfølgelig tillige, at Udarbejdelsen maa ske med Hastværkets forcerede Forløb, idet de endelige og sidste Oplysninger om Klassetal, Timetal o. s. v. først foreligger lige før det nye Skoleaars

Begyndelse. Dersom disse Oplysninger havde foreligget paa Gorm den Gamles Tid, kunde man allerede dengang have afgjort Sagen. Naa, 1000 Aar i Forvejen kunde man ikke have disse Oplysninger, men nok nogle Maaneder i Forvejen.

De omtalte Vanskeligheder, der navnlig forøgedes ved Slomanns Reform, har bl. a. medført, at Lærerpersonalet ikke kan regne med regelmæssig Spisetid blot een Gang om Dagen mellem Kl. 8 Form. og 6 Efterm.

Fra gammel Tid er Lærervirksomheden bleven betragtet som noget paa alle Dagens Timer, og mens man er ung, lægger man vel heller ikke større Vægt paa regelmæssig Arbejds- og Spisetid og føler ingen Ulemper ved Uregelmæssigheden. Men fortsætter man i Aarevis, saa øver den sin Virkning paa Sundhed og Arbejdsdygtighed. Man vil saaledes se, at Sygeprocenten blandt Lærerpersonalet siden Slomanns Reform er steget med henimod 1. Nu kan ganske vist en Statistisk over et Par Hundrede Mennesker være undergivet saadanne Svingninger, at man maa være varsom med Slutninger paa Grundlag af den, med mindre den strækker sig over et meget langt Aaremaal, og her kan jo kun være Tale om saadant noget som en 5-Aars Statistisk; men da den teoretiske Betragtning over, at Arbejdet er blevet brydsommere og Timefordelingen slettere siden Slomanns Reform, stemmer med Statistiken, tør denne anses for tilforladelig. Foruden den nævnte, aldeles vigtige Side ved Skoleadministrationen, er der selvfølgelig en Mangfoldighed, som er af ikke ringe Betydning for Skolens egentlige Formaal. Der er Anskaffelse og Konservering af Læremidler og Udnyttelsen af dem saavel som af Skolens Materiel. Skoleborde, afpassede efter Elevernes Størrelse, er jo et moderne Krav, der ogsaa søges fyldestgjort ved Frederiksberg Skolevæsen. For en halv Snes Aar siden oprettedes

Overlærerinstitutionen med den ³ Motivering at styrke Administrationen; siden er der ogsaa kommet Overlærerinder. Meget mulig, at Lokaladministrationen, der saaledes er tredoblet, nu svulmer af Kraft; men en fornuftig Plan for Kraftudløsningen maa ogsaa være til Stede. Mangler der et Skolebord i en Stue, saa er Lokaladministrationen sikkert i Stand til fuldt ud at løse den derved stillede Opgave; men forlanges det, at Bordene skal svare til Klasserne, saa bliver Opgaven mere sammensat. Og hvis Skolens Materiel er saaledes, at man end ikke kan gennemføre den samme Type, men maa give enkelte Stuer indtil 3 forskellige Bordtyper, saa er Opgaven simpelthen uløselig. Den nævnte Fordring vil forøvrigt, naar alle Forhold tages i Betragtning, udkræve en Intelligens og Tænksomhed, som ikke just alle besidder. Saa er der Rengøringsdepartementet: Overlærerinde — Skolebetjent — Rengøringskoner, og fremdeles Udarbejdelsen af Lønningslister, der vistnok ogsaa paahviler den lokale Administration. Ved den egentlige Kommuneskole er Opgaven simplificeret, idet Overbetalingen for „Fag“timer næsten er faldet bort; men det er med saadanne Ben som med Krybdyrenes tabte Lemmer, de erstattes ved Genvækst.

I Mellemskolen med sin forskellige Timebetaling, Timebetalingstillæg, Fagtimetillæg og, Gud ved, hvad det hedder altsammen, er de tabte Ben voksede ud paa ny. Resultatet af Bjergenes Barnsnød ifjor blev et Tusindben.

VII.

Dersom man er heldig, kan man ved højtidelige Lejligheder se samtlige Inspektører og Overlærere i Procession med Skoledirektøren i Spidsen, altsaa Lokaladministrationen undtagen Overlærerinderne, der mærkeligt nok ikke er med.

Det Spørgsmaal stiller sig da ret naturligt: Hvad repræsenterer denne Procession udover Byrokratiets Ide? Er denne supponerede Hovedsum af Skolevæsenets Intelligens og Duelighed en Førerstab, der maalbevidst gaar frem mod Enhedsskolens hellige Land, eller er det en Pilgrimsskare, broget og vejvild som selve Gøgepeters?

Vi skal dog ikke her forsøge nogen egentlig Besvarelse af disse Spørgsmaal, udover den indirekte, der ligger i det foregaaende; her kun et Par Ord om det Kvalitetsvalg, hvoraf Processionen er fremgaaet.

I Fjords Tid var det navnlig de saakaldte Monradister, som var Favoriter. Fjord havde selv været Lærer ved de Monradske Kursus og betragtede dem, ikke helt med urette, som et betydningsfuldt Led i Skolevæsenets Udvikling. De „udvidede“ Seminarister var jo som et Symbol paa Folkeskolens Fremgang ved egne Mænd.

Men ved Fjords Afgang skete et afgjort Brud med denne Tankegang. Bruddet skete ikke uden en vis Eclat, idet den sidste Monradist, som indstilledes til Inspektør, efter 3 Gange at have været indstillet, blev

sat til Side i næsten — 20 Aar! Han var da heller ikke blot skyldig i Monradisme, men tilligé i en Del akademiske Udskejelser, som Magisterkonferens, Guldmedalje o. lgn., og saa var han ikke engang fra Jonstrup Seminarium. Det turde nemlig være det mest iøjnetaldende ved den egentlige Procession (Inspektørerne), at den paa et Par uundgaaelige Undtagelser nær er fra Jonstrup Seminarium. Antagelig har da Tilpasningen været det ledende Princip, Og Tilpasning er godt, for saa vidt det bestaaende, hvorefter den sker, er godt. Men er det saa, at den bestaaende Tilstand, Kultur eller hvad man vil kalde den, skurer stærkt paa Hornene og trænger til Fornyelse, saa er Tilpasningsevnen en ugild Dyd; det er da lige det modsatte, der tiltrænges. Om Overlærerinstitutionen er der mindre Grund til at tale i denne Forbindelse. Den er kun Fodstykket til Skolens Byrokrati og har ingen anden Indflydelse paa Ledelsen end Foden til Positivt paa Valsernes Gang. Den er da sikkert ogsaa sammensat ud fra mere blandede Synspunkter, og Tilpasningsevnen, der kræves, af mere elementær Art.

Siden Mellemskolespørgsmaalets Opstaaen er Synspunktet for Inspektørindstillinger undergaaet en lille Forskydning eller, om man vil, en Forringelse. Man undgaar fremdeles alt, hvad der ligner det Fjordske Element, og Princippet er lige ved at være udtalt, naar man udelukker en mag. scient. med den Motivering, at han skal være Leder af en Mellemskoleafdeling. Som man ved Oprettelsen af de første Mellemskoleklasser bestemt forlangte en egen Leder for dem, skønt de anbragtes i Filialen paa Godthaabsvejens Skole, hvis Inspektør er mag. scient., saaledes forlanger man alt-saa her, at Lederen ikke maatte være Inspektør ved Kommuneskolerne.

Naar man paa samme Tid til Inspektøremner ud-

søger saa jævne Seminarister, at deres Mangel paa Kvalifikationer til at lede en Mellemskole er uomdisputerlig, synes det ledende Princip at straaale frem i hele sin Skønhed. Tydeligere kan man vel ikke ovenfra demonstrere en Deling af Folkeskolen i en Borgerskole, med Mellemskolen som Kerne, og en decideret Almueskole. —

Vi skylder endnu at omtale Processionens Chef, Skoledirektøren. Som ung Seminarist kom han til Frederiksberg Skolevæsen med det Lov, at han var den mest begavede Elev, Jonstrup Seminarium nogensinde havde haft og nogensinde vilde faa. Han var da en værdifuld Erhvervelse for et Skolevæsen i Opkomst, og dog var hans Veje og Frederiksberg Skolevæsens nær skiltes. Som det fortælles om Napoleon, at han som brødløs General ønskede sig en Havebeværtning med Keglebane, og kun, da dette mislykkedes, vendte tilbage under Fanen, saaledes berettes, at Joakim Larsen nær var bleven Klokker. Som ung Lærer konstitueredes han som Klokker ved Frederiksberg Kirke og vandt denne Gerning saa kær, at han ønskede at vie den sit Liv. Kun hans Ungdom og den Omstændighed, at en noget ældre Kollega ogsaa følte sig stærkt dragen af Klokkergerningen, bevirkede, at en Lærer ved en Privatskole, — som ogsaa senere har øvet en stærk Indflydelse ved Kommunens Skolevæsen — fik Embedet. Joakim Larsen blev bevaret for Folkeskolen, og under det kommunale Skolevæsens hastige Udvikling blev han i den Fjordske Periode regnskabsførende Overlærer og ved Fjords Afgang som Tilsynshavende Inspektør (senere kaldt Direktør) for hele Skolevæsenet. Der dannedes hurtig omkring ham en Kreds af Troende, og en betydelig Forfattervirksomhed bredte hans Ry langt ud over Frederiksbergs Grændser og skaffede ham ansete Tillidshverv og Navn blandt Danmarks allerførste Skolemænd. Men

staar han end saaledes i det ydre som Lykkens erklærede Yndling, saa turde han i sit Mandsvirke — maalt med det gamle Ord: Mands Vilje, Mands Himmerige — være Himmerige fjernere end de fleste Mænd i lignende Stilling. Under det gamle Højrestyre kunde han vistnok raade i, hvad der ikke kostede noget; men overfor Kommunalbestyrelsens økonomiske Bekymringer vejede hans Indflydelse ikke til. Saaledes ved Lønningsreformen af 1889. Det var Lærere og Lærerinder af daværende 3dje Lønningsklasse, som dengang søgte. Medens Inspektørerne fik et lille Tillæg og Lærerne af 1ste Lønningsklasse et Løfte, hedder det ret karakteristisk om Andragerne: „For Lærernes Vedkommende bevirker Forslaget ingen Merudgift før 1894, — og for Lærerindernes Vedkommende kan Merudgiften indvindes, „dersom man i Løbet af 3 Aar ansætter 4 Lærerinder flere end Lærere.““ Det er hidtil lykkedes for ham at opretholde Heldagsklasserne; men da Asmussen rejste Spørgsmaalet om Besparelser, maatte han dog gaa ind paa den ret uheldige Ordning, at to Heldagsklasser maa dele Eftermiddagslokale. De uheldige Sider ved Slomanns Reform har han sikkert vurderet og forstaaet fra første Færd uden at kunne forhindre dem. I Mellemskolesagen fik han ikke sin Vilje.

En førende Skikkelse i Folkeskolen som f. Eks. Holbech og Fjord har Joakim Larsen da ikke været. Maaske laa disse Mænds førende Myndighed i, at de besad den gudbenaadede Egenskab, den særegne Gave, at kunne vove et Lød af Lillefingeren eller mere, for hvad de ansaa for rigtigt.

Men det vilde være en stor Overdrivelse, om man derfor troede, at Joakim Larsen var ligervis som en Afgud, nemlig slet intet i Verden. Sikkert besidder han i høj Grad den Evne at kunne tilpasse sig efter Forholdene paa en saadan Maade, at han paa een

Gang bliver Omstændighedernes Tjener og deres Herre; men i hvilken Grad dette finder Sted, unddrager sig den ligefremme Paavisning. Det er baade ondt og godt at være vokset op i og med et stort Skolevæsen. Det giver en Indsigt i og Forstaaelse af alle Enkeltheder, men ogsaa en Tilvanthed, der ikke styrker Initiativet overfor de Forandringer, der burde ske.

Mange har undret sig over den øjensynlige Forkærlighed, Joakim Larsen besidder, overfor den kollegiale Afgørelse i Kommissioner fremfor den parlamentariske. Hans Ønske er jo saa langt fra Skolekommissionernes Ophævelse, at han tværtimod ønsker dem udvidede, saa de faar: byraadsvalgte, forældrevalgte og almindelig vælgervalgte Medlemmer, samt fødte Medlemmer af kirkelig og pædagogisk Kvalitet.

Men man maa vel erindre, at Frederiksberg Skolevæsen var det første, der siden Stændertiden kom under en Skolekommission og sikkert har været mere kommissionsstyret end noget andet Skolevæsen i Landet. Og det gamle kommunale Styre var et mildt Oligarki. Under dette er Joakim Larsen blevet Frederiksberg store Skolemand. Udgaet fra det autoritære Jonstrup Seminarium, der just ikke havde Skyld for i særlig Grad at staa i Pagt med Tidens Tanker, er hans Udvikling foregaaet under og med Forholdene paa Frederiksberg, saa man tør nok sige, at hvad han ejer af Frisind og moderne Opfatning, er i egentligste Forstand selverhvervet. Det er baade ondt og godt i en ung Alder at indtage en saa fremskudt Stilling, som han har indtaget her ved Skolevæsenet, og man forstaar, at hans uomtvistelige Veltalenhed og Slagfærdighed ikke har gengivet ham den Tillid til parlamentariske Afgørelser, som Ungdomserfaringer har nedbrudt.

Sagnet fortæller, at da han var regnskabsførende Overlærer under Fjord, fik han en parlamentarisk Op-

gave, som Fjord ansaa for saa let løselig, at han drog ud paa Mejeriførsøg og overlod Joakim Larsen at give Møde i Kommunalbestyrelsen. Det drejede sig om to smaa Spørgsmaal, nemlig en Kontorholdsgodtgørelse til den regnskabsførende Overlærer og et lille Lønnings-tillæg til Læreriinder. Men hvad sker? Det første gik glat igennem; men paa Lønningsspørgsmaalet tabte Joakim Larsen Slaget, det blev forkastet. Saa kom Fjord hjem, og han var Lyn og Torden. Han for rundt til Oligarkerne, og Enden blev, at Formanden (Schlegel) sammenkaldte nyt Møde, som da vedtog Lønningstillægget.

Trods mangeaarig Øvelse som Forhandlingsleder paa offentlige Skolemøder og den overlegne Klarhed, hvormed han forstaar at lægge frem, hvad der er til Forhandling, lykkes det kun sjældent Joakim Larsen at faa noget egentligt ud af Lærerraadets Forhandlinger. Mangan en, som tog Ordet, har under hans Dirigent-Vejledning følt sig som den unge Mand i Chievitz's Farce, da hans faderlige Ophav vilde sende ham ned til Jonstrup Seminarium.

Om Joakim Larsen vil være i Stand til at gennemføre en tidssvarende Reform af den frederiksbergske Folkeskole, skal vi da lade være et aabent Spørgsmaal. Den, der lever saa længe, faar det at se.

VIII.

Da Anordn. af 1837 og 1841 ophævede Skole- og Fattigkommissioner i By og Land og lagde det hele kommunale Raade under Byraad og Sogneforstanderskaber af overvejende repræsentativ Sammensætning og med valgt Formand, grundlagdes det kommunale Selvstyre, og Sognepræstens Stilling undergik en mægtig Forandring. Som født Formand i Skole- og Fattigkommission, med sin virkelige og antagne Overlegenhed i Lærdom og Indsigt var vor Far Sognepræsten en Kommunalfigur af en Myndighed, som ingen Sognekonge siden har naaet.

Ved Valgrettens Udvidelse 1855 erstattedes de fødte Skolepatroner af valgte Skoleforstandere, et virkeligt Fremskridt. Det hændte nemlig, at Skolepatronen var en Storbonde, som kun ældre Folk i Sognet erindrede at have set ædru, og en saadan Skolepatrons første Spørgsmaal til Læreren, naar han kom for at inspicere, var da i Regelen: Haae Di ne Brændvin?

Men med Grundlovsrevisionen kom Tilbageslaget. C. Bergs Kamp mod I. A. Hansen og daværende Indenrigsminister Estrup resulterede kun i, at de foreslaaede Skolekommissioner stemtes ud ved 3dje Behandling i Folketinget. Landstinget satte dem ind igen, og saa fulgte Kompromiset, der fastslog 3 Slags Borgere i hver Kommune: *Præsten*, som man skal have i Skolekommissionen, *Læreren*, som man ikke maa faa, og saa *de andre*, som kan vælges. Sognepræsten var paa

ny, som født Formand, i Opkomst som Kommunalfigur, Renheden i det repræsentative System var plettet, og Enheden i det kommunale Raade brudt.

Da Frederiksberg for 50 Aar siden udskiltes fra Hvidovre, kom det som selvstændig Kommune til Verden med en Skolekommission i den ene Haand og en Fattigkommission i den anden.

Da det straks blev Praksis — og teoretisk set med god Føje — at vælge en praktisk Skolemand ind i Kommissionen, blev de faa Privatskolebestyrere faktisk en Slags Skolepatroner ligesom de store Hartkornsejere paa Landet efter Anordn. 1841.

Naar mange i 1867 og 68 havde saa meget imod Skolekommissioner, var det ikke blot, fordi man holdt paa Enheden i Styret og paa Valgretten som eneste Grundlag, men fordi man i Kommunalrepræsentationens offentlige Forhandlinger saa en større Betyggelse end i Kommissionens kollegiale Afgørelser for lukkede Døre, og fordi man i Skolekommissionerne saa et Ly for Nepotisme og Øjentjeneri, en Fedtebod, hvor personlige Interesser uhindret tingede med hinanden, og hvor der vejedes med Sladderens og Klafferens falske Lodder.

Mange er Frasagnene om Skolekommissioner i ældre og nyere Tid. Her kun en enkelt Prøve.

En Lærer ved et Købstadskolevæsen mente sig, paa Grund af Giftermaal ind i en bedre Familie, aldeles berettiget til at blive noget overordnet, uanset hans iøvrigt manglende Kvalifikationer. Af sine mulige Konkurrenter drak han en paa Pelsen og skandaliserede ham paa offentlige Steder. En anden skandaliserede han underhaanden ved Hjælp af sin Forlovede, som bekendte for ham at have haft en intim Sammenkomst med vedkommende. Familien bearbejdede Skolekommissionen i lange Baner, og han fik Embedet.

Man sige nu, at sligt er et enestaaende Tilfælde

uden videre Følger. Men dette sidste er en stor Fejltagelse. Alene de Konneksioner, der [ligger til Grund for et saadant Tilfælde, den Forberedelse, der er foregaaet, turde være af langt større Betydning end selve Tilfældet og Aarsag til andre Afgørelser. Hvor nemlig Nepotismen paaviseligt skal øve sin Kunst og gøre til Daler, hvad Vorherre har slaaet til Skilling, og omvendt, der maa hver, som har med Sagen at gøre, stemmes paa sin særegne Maade for Foretagendet, og den Forstaaelse, der saaledes grundlægges, er ingenlunde ude af Verden med det samme.

Mennesker skal kunne forene sig om jideelle Formaal og staa Last og Brast med hinanden. Der gives Beretninger om sligt, og de er maaske sande. Sikrere er det, at Folk, som er fælles om en slet Handling, de holder sammen i alt, hvad der vedrører denne Sag. Kriminalhistorien taler derom med en Sikkerhed og Paalidelighed, som — vi havde nær sagt — den profane Historie ikke besidder. Og sligt gælder ogsaa, hvor Sagen ikke er kriminel, men bare foragtelig.

Hver Ting i Verden har sin Tid, det er en gammel Tale, og Kommissionsstyret, den kollegiale Styrelsesform burde sikkert have haft sin Tid. Gamle Former med indendørs Forhandling og Afgørelser under kollektivt Ansvar stemmer daarligt med vore Dages Krav om offentligt Forhandling og personligt Ansvar i offentlige Sager.

Hvad særligt den frederiksbergske Skolekommission angaar, da har den de senere Aar ret hyppigt fornyet sig, hvilket er en Fordel, og dens Tilbøjelighed i sin nuværende Sammensætning til at deltage i Lærerraadets Forhandlinger, betragter vi ligeledes som en Fordel.

Skal der være Mening i en særlig Kommission for Skolevæsenet mere end f. Eks. for den tekniske eller juridiske Forvaltning, saa maa den søges deri, at et større personelt Kendskab, end det kan forudsættes hos Kommunalbestyrelsen, er nødvendigt for Skolevæsenets Ledelse, saa vel som en mere personlig Paavirkning af Lærerpersonalet end der kan ske gennem reglementariske Bestemmelser og Cirkulærer. Og dertil er Deltagelse i Lærerraadets Forhandlinger den lige Vej.

Men Kommunalbestyrelsen bør vistnok tage under Overvejelse, om ikke Skolevæsenet burde henlægges under dens Ledelse paa samme Maade som Kommunens øvrige Forvaltninger. Det kommunale Raades Enhed er paa saa mangfoldig Maade brudt, at det næsten er truende for Kommunalbestyrelsens Supremati. Foruden Skole- og Fattigkommission har vi faaet Menighedsraad og Hjælpekassebestyrelse, allesammen kollegiale Bestyrelser. Kommer hertil de paatænkte Tilsynsraad ved de enkelte Skoler, vil det kollektive og upersonlige Ansvar videre brede sig i Skolevæsenets Ledelse, og denne yderligere glide ud af Kommunalbestyrelsens Hænder. Lad ske, at Menighedsraadene falder bort igen — som Forløbere for den almindelige kommunale Valgret har de jo gjort deres Gerning i den politiske Strategi — saa bliver der endda nok af kollegiale Bestyrelser.

Tidligere udkommet:

Vort kommunale Raade. Kr. 0,25.

Valgretsforliget og vor fremtidige Forfatning. Kr. 0,50.

Rids af Grundlovsforhandlingerne 1864—66. Kr. 1,25.

V. Thaning & Appel.